

Мирослав Перишић

**Милан Трипковић: БОГДАН ЈАНКОВИЋ,
Ваљевска гимназија, Ваљево 1998, 115.**

Кад би и друге гимназије у Србији, основане у 19. веку, могле снаге да организују истраживања живота и рада првих генерација гимназијских професора, за неколико година биле би написане биографије већег броја личности које су у другој половини прошлог и почетком овог века сачињавале просветну елиту Србије и припадале најужем кругу српске интелигенције окупљене око научног, просветног и културног преображаја српског друштва. Остварењу племените и стручно корисне идеје Ваљевске гимназије да започне са проучавањем, писањем и објављивањем биографија професора те школе, истински допринос дао је колега мр Милан Трипковић књигом о Богдану Јанковићу – личности о којој су наша досадашња знања била на нивоу штурих енциклопедијских података.

У предговору своје књиге колега Трипковић је записао: "Ово је животопис Богдана Јанковића (Ваљево, 1868 – Ница, 1918), професора и директора гимназија у Солуну и Ваљеву који припада плејади српских гимназијских професора с краја XIX и почетка XX века. Интелектуалац широког образовања, који је у младости био велики приврженик дела Светозара Марковића, афирмисао се као одличан професор и директор. Огледао се и у политици; остао је у историјском памћењу као народни посланик од ауторитета, одличан говорник, посланик који није замарао Скупштину, али чија реч се слушала и уважавала. На животној карти овог Ваљевца уписани су Ваљево, Београд, Алексинац, Солун, Ниш, Горњи Милановац, Краљево, албанске гудуре, Црна Гора, Италија, Швајцарска и Француска у којој се, у Ници, затвара његов животни круг."

Овим основним почетним знањима о Богдану Јанковићу могле би да буду придодате још две чињенице. Прва, да је Богдан Јанковић био директор Ваљевске гимназије у годинама када је из ваљевске калдрме изникло њено прелепо, величанствено и сваким својим детаљем архитектонски богато здање. За подизање зграде која ни данас, готово један

век касније, пролазника не оставља равнодушним, морао је Богдан Јанковић, као њен први човек, имати великих заслуга. Друга чињеница је да се Богдан Јанковић дуго и упорно залагао за изградњу железничке пруге Београд–Ваљево и да долазак првог воза у Ваљево пада у време када је он као радикал био већ истакнути посланик у Народној скупштини Србије. Још неколико занимљивих појединости о којима колега Милан Трипковић пише, везано је за личност Богдана Јанковића. Јован Јанковић, отац Богдана Јанковића, донео је шездесетих година прву шиваћу машину у Ваљево; рођени брат Богдана Јанковића је Димитрије Јанковић Робеспјер, најпознатији ваљевски социјалиста и једна од најзаслужнијих личности за оснивање Слоге ваљевских радника; супруга Богдана Јанковића, Милица, унука је Танаска Рајића, јунака са Љубића; најзад, Богдан Јанковић је један од најутицајнијих личности на концепцију и садржај "Ваљевских новина".

Идући трагом животне путање Богдана Јанковића, колега Милан Трипковић се нашао пред истраживачким задатком који је изискивао прегледање обиља грађе из разних фондова у Архиву Србије и Историјском архиву у Ваљеву, затим увид у стенографске белешке Народне скупштине, школске извештаје, споменице школа и личности, ишчитавање штампе и, најзад, прикупљање података који потичу из породичне традиције Јанковића. Истраживачки резултат до кога је досегао, омогућио је аутору да у животу Богдана Јанковића омеђи три раздобља: школовање, професуру и учешће у политичком животу. Оно што вреди да буде поменуто јесте да су сва три раздобља истраживачки покривена до те мере да ће стручни читалац бити пријатно изненађен бројношћу нових података.

Богдан Јанковић је живео педесет година, од 1868. до 1918, у времену које је за српски народ било више историјско него календарско. Рођен је у деценији у којој је прва генерација српских интелектуалаца школованих на страним универзитетима већ ступила на јавну, политичку и културну сцену Србије и Богдан Јанковић је био њихов ђак, а умро је неколико месеци пре него што је проглашена Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, када су развој просвете и скупштинског живота у Србији – две области у којима је Богдан Јанковић оставио снажан траг, баштинили већ подуже искуство. Био је то и веома динамичан период историје Србије – време када је на просветном плану изнедрен знатан број интелектуалаца и стручњака, време када је значајно проширена мрежа основних школа и гимназија, а писменост почела да осваја село и град. На политичком плану то је раздобље оснивања политичких странака, бурног скупштинског живота, честих избора, мењања устава, династијских борби, промена спољнополитичких оријентација. Најзад, војно, Србија је за само четрдесетак година водила шест ратова. Све то утицало је на Богдана Јанковића као савременика да поред стицања знања и школске спреме веома рано почне да размишља о политици, да чита политичке текстове и расправе, да се упознаје са политичком мишљењу, да изграђује смисао за критичку анализу друштвене ствар-

ности и да као млад интелектуалац трага за одговорима на бројна питања о будућности Србије. Ту његову рану окренутост политици и фасцинираност идејама Светозара Марковића колега Милан Трипковић уочио је истражујући школовање Богдана Јанковића, које је пратило у честим додирима са разним утицајима. Ти утицаји су вишеструки. Колега Трипковић открива утицај Прве београдске гимназије – елитне школе у којој су могли да раде само одабрани; затим, утицај школских другова: Јаше Продановића, Миливоја Савића, Живојина Балугчића, Слободана Јовановића. Поред тога, на Богдана Јанковића, дете из унутрашњости, снажно је деловао и сусрет са престоницом и животом у средини која је била место најзначајнијих установа, средиште научног и политичког живота у коме су се осећала најразличитија културна струјања и политичке идеје. Милан Трипковић проналази Богдана Јанковића као ћака закупаљеног делима Светозара Марковића, брошурама Пере Тодоровића, списима руских социјалиста Писарева и Чернишевског, после чега је, са већ пробуженим политичким интересовањем, на Великој школи слушао предавања Јосифа Панчића, Симе Лозановића, Јована Жујовића; могао је да се нађе и међу члановима ћачке дружине "Нада" која окупља надарене и амбициозне гимназијалце, затим је председник одбора за издавање целокупних дела Светозара Марковића, сарадник листа "Народна мисао", члан дружине "Побратимство" која је неговала политичке расправе и због тога имала проблема с властима, сарађује у гласилу "Српска мисао" где стиче искуства радећи са Драгишом Лапчевићем, Настасом Петровићем, Милорадом Петровићем, Чедом Поповићем, Милошем Станојевићем, Витомиром Младеновићем, Димитријем Војиновићем. Сви утицаји и богато искуство стечено у добу школовања имали су велики значај за његово касније сналажење у политичкој делатности и израстање у националног радника оданог идејама свог политичког опредељења. Из књиге Милана Трипковића уочава се да је Богдан Јанковић, у периоду када је постао народни посланик, већ био човек великог животног и радног искуства у просвети, да није био политички почетник, нити човек који је, одушевљен својом политичком улогом, уживао у провинцијској самодовољности. Његова предност била је у томе што је у политику ушао као личност за коју се није знало само преко политике, већ као личност са стручним идентитетом и резултатима. Отуда његова сигурност и опредељеност са којима је, схватајући свој посао озбиљно и одговорно, наступао у Скупштини, о чему аутор детаљно пише, дајући и нешто од политичке културе свакодневнице у којој је Богдан Јанковић повремено мета напада својих политичких противника.

Раду Богдана Јанковића у просвети посвећен је већи део књиге. Његова службовања у Ваљеву, Алексинцу, Солуну, Београду, а затим поново у Ваљеву, аутор прати, сликајући некада фрагментарно а некада потпуније, и саме средине у којима је живео. То задржавање на детаљу или на атмосфери вароши или на нечему што је изазивало пажњу не само колега и грађанства, већ и просветних власти, као што је била

светосавска беседа Богдана Јанковића 1892. године у Ваљеву, у којој је исказао свој поглед на историју, на школу и значај школе у друштву, на ондашњу стварност – даје додатну вредност овој истраживачки утемељеној и одлично написаној биографији. За историчаре је можда најважнији део биографије Богдана Јанковића везан за службовање у српској гимназији у Солуну. Прецизно је дата хронологија боравка у тада турском Солуну, просветна, педагошка и национална мисија, његови сусрети са колегама, предлози и иницијативе за иновације у настави и систему школовања, залагање за литерарне дружине „Дојчин“, за редовне одласке у цркву, неминовно и тешко суочавање са проблемима набавке уџбеника, непрестаном бригом за живот ученика у интернату, материјалним недаћама и сталном борбом за егзистенцију. Милан Трипковић сагледава специфичност професуре у Солуну, слика Солун као другу балканску метрополу где се додирују и прожимају источна и западна култура, пише о потреби просветних мисионара из Србије да и својим спољним изгледом и држањем остављају утисак интелектуалаца и господе.

У историографији више не постоје мале и велике теме. Та некадашња подела избрисана је захтевима модерних историчара и њиховом потребом да у проучавању историје истраживачки зађу у својеврсне рукавце историје у којима се отварају теме какве су историје установа, градова, друштвених група... Из тих рукаваца историчари попут колеге Милана Трипковић извуку из анонимности и уврсте у трајни фонд наших знања понеку личност за коју схватимо, када прочитамо њихову биографију, да су у времену у коме су живеле имале значајну улогу. У том смислу и замисао Ваљевске гимназије да установи, осмисли и обликује библиотеку под називом ”Професори Ваљевске гимназије”, завређује пажњу историчара. У тој библиотеци књига мр Милана Трипковића има посебан значај; он превазилази оквире локалне историографије, чиме се ова књига, можда и без почетне ауторове намере, обрела на пољу српске историографије; она, осим тога што је већ као биографија вредна пажње, једним својим делом из посебног угла даје допринос изучавању парламентаризма у Србији и проучавању просветних и политичких елита, а готово у целини доприноси већој истражености српског друштва крајем 19. и почетком 20. века. Књигом о Богдану Јанковићу мр Милан Трипковић – најбољи познавалац историје Ваљева, још једном се исказао као темељан истраживач са изграђеном критичношћу, која је, с обзиром на блискост са потомцима Богдана Јанковића и сарадњу током истраживања, дошла до изражаја управо када је то за историчара најтеже.